

169

Ilustrirani Slovenec

Leto II.

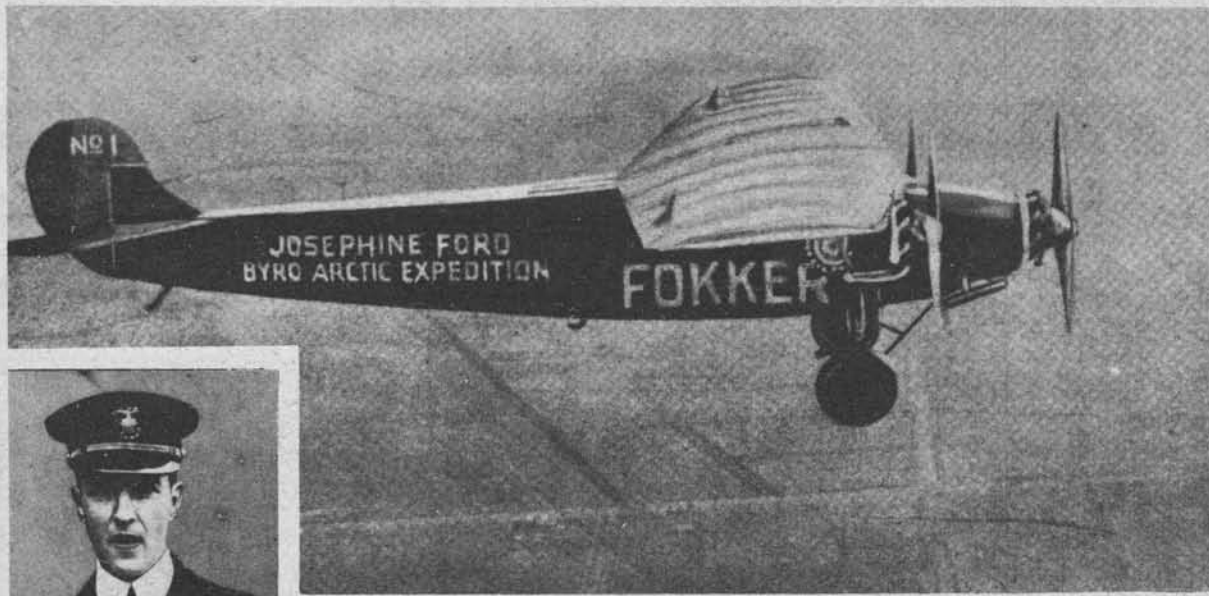
Tedenska priloga „Slovenca“ z dne 30. maja 1926, števil. 121.

Štev. 22.

Znamenitosti azijskega stavbarstva.

Staro azijsko stavbarstvo občuduje še danes ves svet. Zlasti visoko stopnjo je doseglo v Siamu, kjer je ustvarilo pravcata čuda. Naša slika nam kaže siamsko svetišče »Wat Chango«.

Tudi severni tečaj je osvojen!

Preletel ga je prvi ameriški letalski častnik Byrd s svojim »Fokkerjem« (glej obe sliki) dne 9. maja. Par dni za njim ga je pa preletel še Amundsen z zrakoplovom »Norge«. Obe ekspediciji sta se dobro posrečili.

Jos. Pilsudsky,

poljski maršal, ki je izvedel pred kratkim državni udar in odstranil konservativno vlado s predsednikom republike vred; gospodar položaja je sedaj sam.

K največjemu štrajku svetovne zgodovine.

A. J. Cook,

centralni tajnik angleške zveze rudarjev, ki je tvorila središče zadnje velikanke stavke.

Gruče stavkujočih se zbirajo v delavskih predmestjih.

Kakor znano, je izbruhnil štrajk dne 1. maja zaradi izprtja rudarjev in se ga je udeležilo nad 4 milijone delavcev, toda vlada ga je s svojim mogočnim aparatom in zaradi množice stavkolomcev žal zlomila.

Prostovoljci se javljajo pred vladnimi pisarnami.

Da zlomi štrajk, je organizirala vlada takoj obsežne protiukrepe, zlasti so ji pomagali tisoči meščanskih prostovoljcev, ki so pomagali vzdrževati najnujnejše obrate.

Promet na londonski ulici med stavko.

Ob tej priliki so prišla na dan zopet najrazličnejša vozila, s katerimi so si ljudje pomagali, ki so pa sicer že davno izginila z ulic. Avtomobile so stražili močni policijski oddelki.

Pred našo narodno skupščino v Belgradu.

dr. Lazar Marković (X), znani prvak NRS v razgovoru z inozemsko časnikarico.

Dr. J. Prince,

novi poslanik Združenih držav severne Amerike na našem dvoru, ki zna perfektno hrvaško in se jako zanima za Slovence in Slovenijo.

Dr. Nikola Nikić,

minister za gozdove in rudnike, ki je imel ob priliki zadnjih vladnih kriz znane afere s Stjepanom Radićem.

Z nedavnega potovanja ladje »Karadjordjević« po Sredozemskem morju.

Udeleženci potovanja na pokopališču 70.000 srbskih vojakov na Krfu poslušajo predavanje voditelja potovanja Milića in njegovega namestnika dr. Marna. (Primerjaj nedavne podlistke Fr. Sukljeta v »Slovencu«.)

Slike k „Slovenskemu biografskemu leksikonu“.

Cegnar Fran

(1826—1892), pesnik, prevajalec in politik.

Bulovec Karla

(* 1895), kiparica.

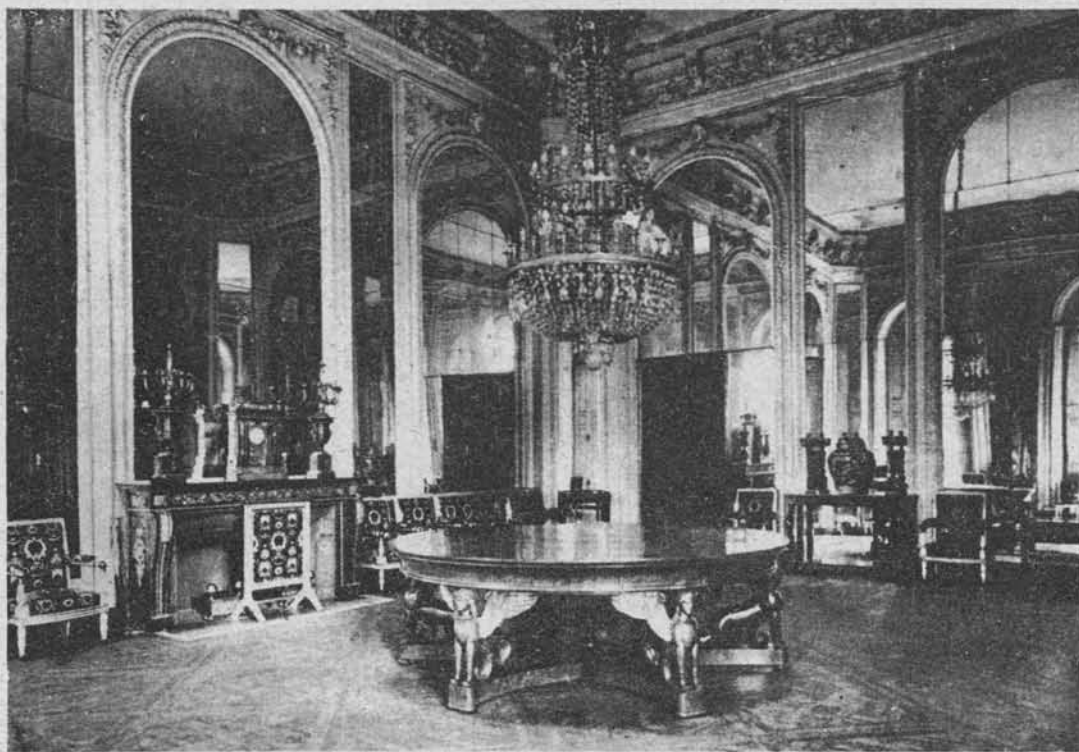
Cigale Matej

(1819—1889), pravoslovec in jezikoslovec.

Ob šesti obletnici osvoboditve Slovenske Krajine.

Prof. dr. Matija Slavič,
naš izvedenec za Prekmurje pri mirovni konferenci v Parizu l. 1919.-20.

»Salon de Glaces« v trianonski palači (Grand Trianon) v Versaju, kjer je bila podpisana dne 4. junija l. 1920. mirovna pogodba z Madjarsko, po kateri nam je bila vrnjena »Slovenska Krajina« (= Prekmurje).

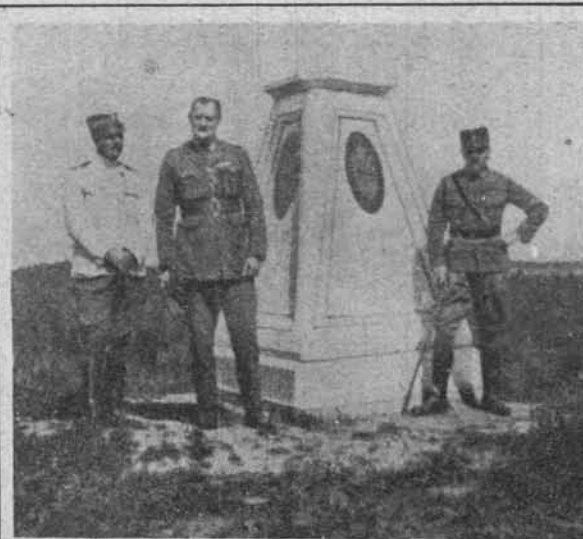

Župnišče v Črensoveh.

Z + zaznamovano okno je v sobi, v kateri je začel eden najodličnejših prekmurskih borcev za osvobodjenje, sedanji poslanec SLS J. Klekl izdajati l. 1904. »Marijin list«, drugi slovenski časopis v Prekmurju (prvi je bil »Priatelj«, 1875—1879).

Etnografski zemljevid Slovenske Krajine, predložen mirovni konferenci.

Mejniki med Jugoslavijo, Avstrijo in Madjarsko v severnem Prekmurju. Od leve na desno stoje naš polkovnik Čolak-Antić, angl. podpolk. Cree in madj. polkovnik Vassel, vsi glavni delegatje v razmejitveni komisiji.

Josip Lavtižar,
župan najbolj znane slovenske alpske letoviške
občine Kranjska gora na Gorenjskem.

Pogled na skupino Martuljka pri Kranjski gori s
našim gorenjskim kmetiškim domom v ospredju.

Slika na levi:

Mala okrepčevalnica Cuznar pri Peričniku med
Mojstrano in Aljaževim domom v Vratih, najlepši
izprehodni cilj iz Mojstrane.

Staroznana gostilna »Šmere« v Mojstrani,
priljubljena turistovska in letoviška postojanka
z dependanso in prenočišči.

Letovišče Kranjska gora,
v ozadju Razor (2601 m), Prisojnik (2547 m) in Mojstrovka (2332 m).

Letovišče Mojstrana,

v ozadju Triglavsko pogorje, za vasjo vhod v Vrata.

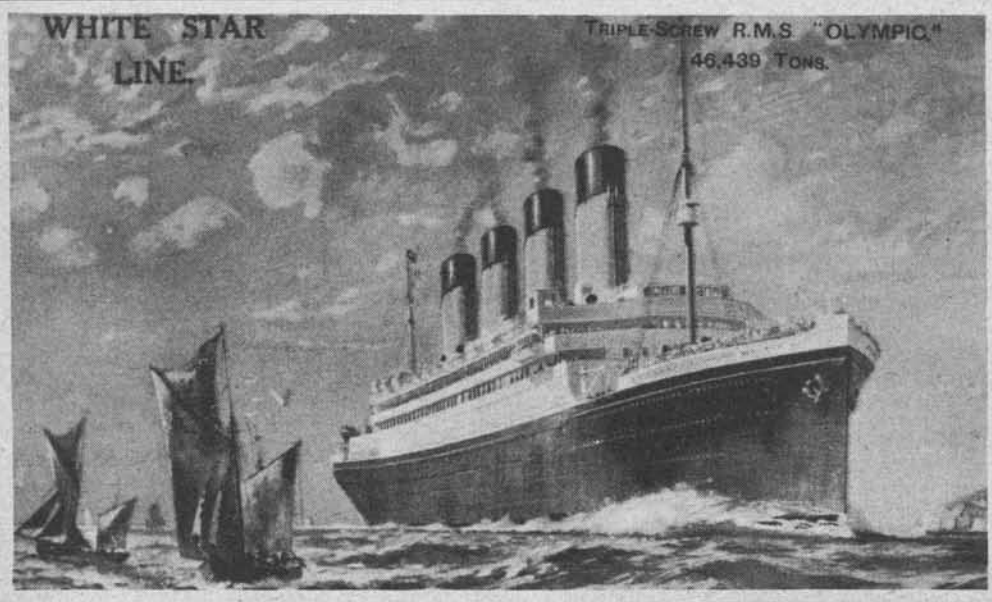
Naša slovenska letovišča

so znana in uvaževana daleč preko slovenskih mej, ker nudijo toliko svežih naravnih krasot, kot malo-
katera dežela v Evropi. Med najbolj priljubljenimi,
izrazito alpskimi letovišči bi bilo omeniti v prvi
vrsti Mojstrano in Kranjsko goro. Prva leži 750 m,
druga pa 805 m nad morjem in obe tvorita izho-
dišče v celo vrsto najlepših tur slovenskih Alp
(Julijske Alpe in Karavanke). Prvovrstni hoteli,
penziji, gostilne, zasebne vile in hiše morajo za-
dovoljiti tudi najbolj razvajene letoviščarje.

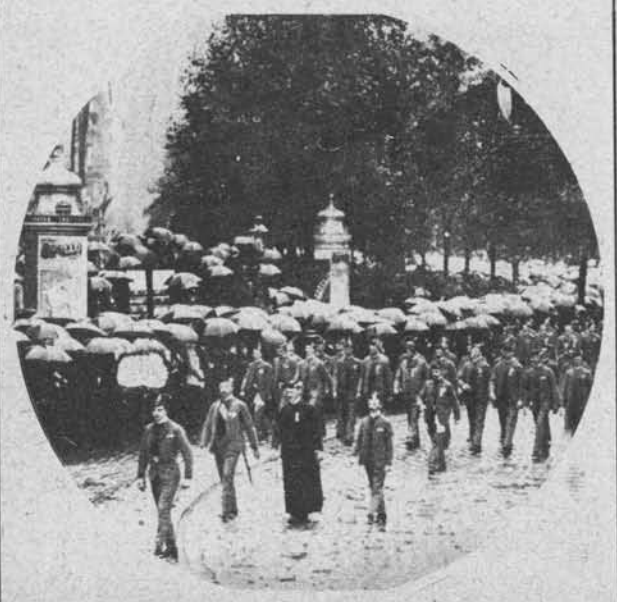
Za velik del naše Gorenjske bi bil tujski pro-
met lahko sploh eden najvažnejših virov dohodkov,
ki zaradi splošne gospodarske krize tako usahujejo,
le žal, da ne posveča prebivalstvo povsod tej pa-
nogi tako velike pažnje, kot v Mojstrani in Kranj-
ski gori ali pa v blejski okolici in ob Bohinjskem
jezeru.

K XXVIII. medn. evharističnemu kongresu v Chicagi

ki se bo vršil letos od 20. do 24. junija in keterega se udeleži tudi več Slovencev v našim vladiko načelu.

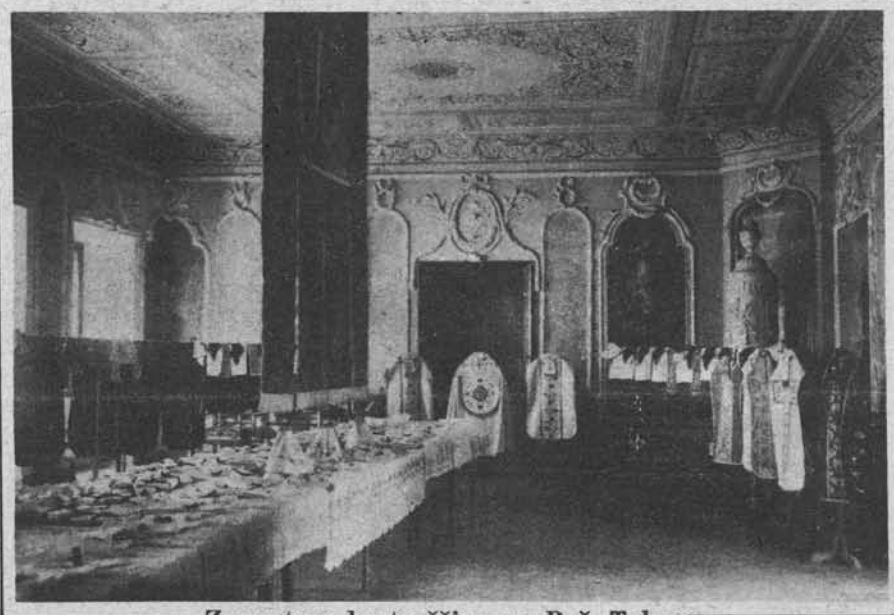
Veleparnik »Olympic« (46.400 ton), last družbe »White Star Line«, s katerim se odpeljejo dne 6. junija t. l. Slovenci na čikaški evharistični kongres.

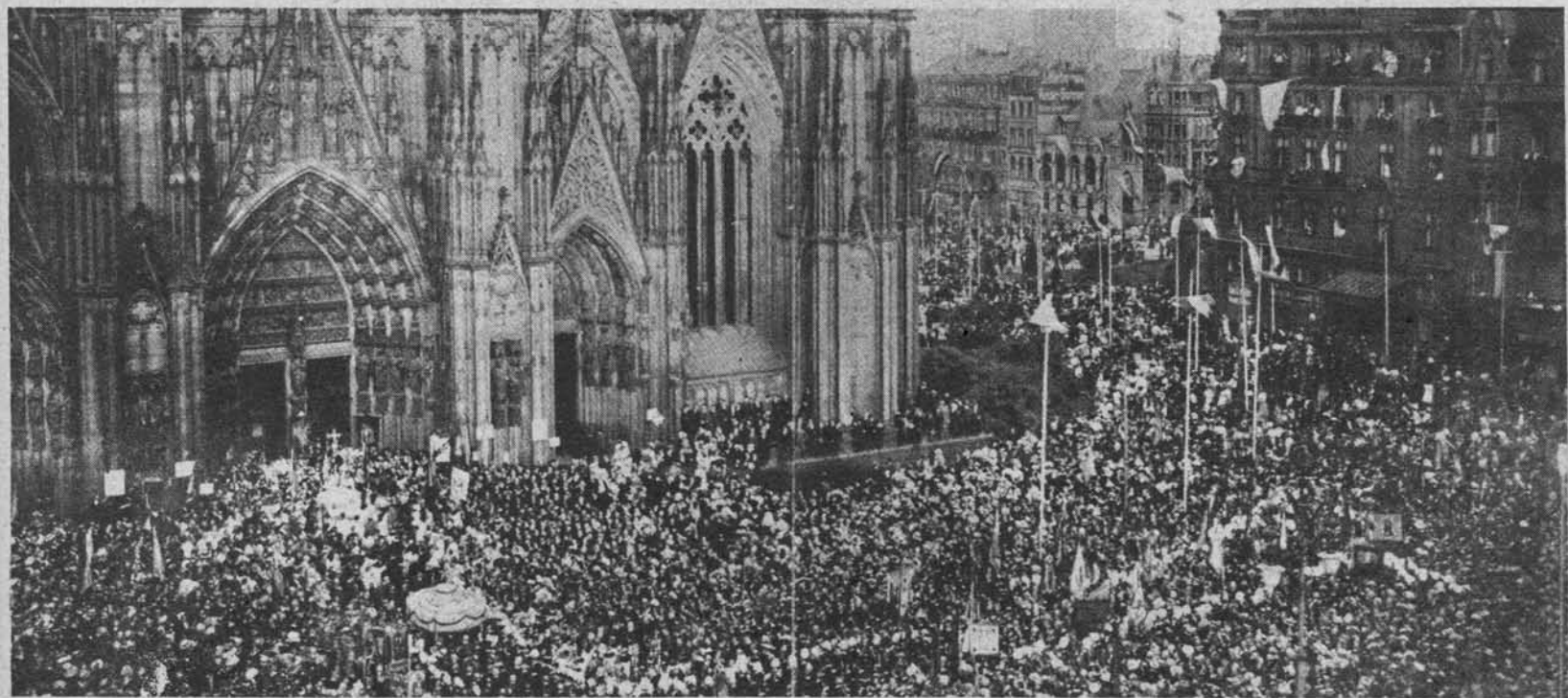
Slovenski Orli na XXIII. mednarodnem evharističnem kongresu na Dunaju meseca septembra l. 1923.

Kat. društva rokodelskih pomočnikov na dunajskem evharističnem kongresu.

Z razstave bratovščine sv. Reš. Telesa v ljubljanskem škofijskem dvorcu l. 1923. razstavljeni cerkveni paramenti so namenjeni ubožnim cerkvam domače škofije.

Slovesna procesija na XX. mednarodnem evharističnem kongresu l. 1909. v Kolinu na Reni.

Slovenske sportistke v Sofiji.

Nedavno so obiskale Bolgarijo jugoslovanske sportistke, med katerimi je bilo tudi več Slovenk. Naša slika nam jih kaže pri sprejemu na kolodvoru v Sofiji.

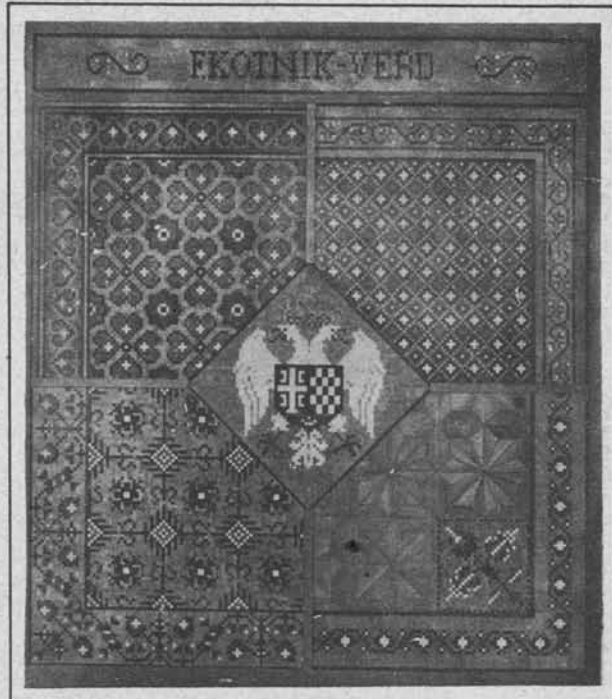

Duh. svetnik Iv. Vreže,
profesor veronauka na mariborskem učiteljsku, ki je bil nedavno imenovan za papeževega častnega tajnega komornika.

Ljubljanski visokošolci pred Koseskijevo rojstno hišo.

Pred kratkim so priredili ljubljanski akademiki pod vodstvom dr. I. Prijatelja poučen izlet v Prevoje, Lukovico, Krašnje, na Brdo, v Koseze in v Domžale.

Slovenska industrija v Južni Ameriki.

Znana tovarna parketov Fr. Kotnik na Verdu je sestavila za razstavo v Buenos Airesu iz parketov gorenji vzorec.

Osebjje računovodstva delegacije ministrstva finane za Slovenijo
ob priliki upokojitve svojega dolgoletnega ravnatelja A. Hozhevarja (X).

Anton Slatnar,
tiskarnar v Kamniku, velik Jugoslovan, a še večji Slovenec, ki je umrl 16. t. m., star 59 let.

Prekmurske obletnice.

(Dr. Matija Slavič.)

Pogledal sem v svoj zapisnik, kako je bilo danes (20. maja) pred sedmimi leti (1919) z našo Slovensko Krajino na mirovni konferenci v Parizu. Bil je prvi majhen solnčni žarek, ki je posijal na Slovence. Ta dan so bili namreč pred teritorialno komisijo, ki je pod predsedstvom Francoza Tardieuja delala meje za vsa sporna ozemlja, naši trije glavni delegati Trumbič, Vesnić in Zolger, predsednik naše etnografske ali teritorialne sekcije Cvijič ter tajnik delegacije Vošnjak. Pašič, predsednik delegacije, je bil prejšnji dan bolan, zato ni bil navzoč. Trumbič je napravil splošni uvod. Potem je govoril Zolger za koroško-štajersko-prekmursko mejo, ki je bil izvrstno pripravljen, tako da so ga z velikim zanimanjem poslušali po predloženih zemljevidih. Vesnić je govoril o mejah proti Ogrski sploh, Cvijič pa o Baranji. Pri večerji nam je povedal Zolger, da je bil vtis dober, in da pridejo Koroška, Prekmurje in Baranja še enkrat v pretres pred desetorico (Svet desetih, Conseil des Dix, po 2 od peterih velesil), ki je prej naše zahteve že odklonila.

Prekmurju se je sploh do tega časa slabo gojilo v Parizu. Najprej je bila ta neprilika, da je Pašič moral oddati od nas zahtevane meje, preden smo bili izvedenci za slovenske meje v Parizu, prve dni 1. 1919. Tako je predložil mejo, pri kateri je bilo Prekmurje celo izpuščeno. Ko je prišel inženjer Mačkovšek iz Ljubljane v Pariz, 6. januarja 1919, je zarisal nove slovenske meje, ki so se potem naknadno poslale, tako da je ta zamuda ostala brez zlih posledic. Toda Prekmurje kljub temu ni prišlo prav nič v poštev. Pet res »velikih« velesil se sploh ni hotelo brigati za take malenkosti pri mejah. Ti bi dali najrajši Dravo za mejo, od Celovca do Donave. Ko smo pritiskali z Baranjo, Medjimurjem, s Slovenskimi goricami in Prekmurjem (Slovensko Panonijo), so se zadovoljili, da bi bila Drava meja na Koroškem in Štajerskem nižje Maribora. S Koroško je šlo potem vsled poročila Amerikanca Milesa, ki je pregledal Koroško, vedno bolj na slabo proti plebiscitu, Štajerska se je popela od plebiscitne nevarnosti skoro do popolnega uspeha, da bi pa »velesile« šle z mejo čez Muro radi 100.000 Slovencev, o tem še vedno ni bilo ne duha ne sluha. Bilo je 8. marca 1919, ko smo se zbrali vsi Slovenci v Zolgerjevi sobi, da bi zbrali »argumente za rešitev levega brega Drave«. Proti koncu se je prišel k nam dr. Smodlaka z naznanilom: »Nagibajo se k mnenju, da bi bila Drava meja samo do inkluzivno Maribora; toda tudi o Mariboru gre barometer za 2 stopnji više, a za Celovec je slabo.«

Sele 24. marca 1919 smo zvedeli vsaj to, zakaj ne marajo vzeti Prekmurja v jugoslovansko mejo, in sicer: 1. ker vedo premalo o Prekmurju, vedo, da je tam nekaj Slovencev, a v ogrski statistiki jih ni skoro nič; 2. ker ne najdejo na zemljevidih uradne statistike prekmurskih krajev; 3. ker je Prekmurje za jugoslovansko mejo nekaka škofovska kapa, ki ne gre prav zraven; 4. ker naj Slovenci nekaj popuste, ker dobé zase bolj važne kraje (mislili so takrat na Maribor, ne da bi to rekli). Kar se tiče prve točke, je bil vzrok ta, da uradna ogrska statistika 1. 1910 ni štela Slovencev posebej, ampak v rubriko: »druge« (narodnosti), kamor so šteli tudi cigane. Krajev pa res niso mogli povsem določiti, ker so bila v statistiki najnovejša pomadžarjena imena, na zemljevidih pa so imeli starejša imena. Zato sem priredil poleg knjižice o Prekmurju še posebno knjižico o prekmurski statistiki. Vzel sem za podlago ogrsko statistiko iz 1. 1890, ker se v tej štejejo Slovenci (Wendi) v posebni rubriki, v rubriki »druge« (narodnosti) pa sami cigani in enaki majhni narodni drobci, in pa zato, ker je tega leta naštetih še res veliko Slovencev. Zraven pa sem pripisal statistiko iz 1. 1910, tako da se je videlo, da je rubrika iz 1. 1890 »Slovinci« prešla 1. 1910 v rubriko »druge« (narodnosti). Pridejal sem krajevnim imenom iz 1. 1910 tudi starejša prekmurska imena. Ko sem še priložil etnografski zemljevid v treh barvah, kjer so se celo do 5% majhne narodne manjšine poznale, in je bilo etnografsko razmerje na en sam pogled razvidno, ne da bi bilo potrebno pogledati v kako statistično knjigo, tedaj jim je bil dejanski položaj popolnoma jasen. Pri tem sem tudi pokazal, da Madžari niso vedno šteli. V vasi Andrejci v sredini samo slovenskega Prekmurja so 1. 1890 našli 302 Madžara, 1. 1910 pa 4 Madžare, 1 Nemca in 335 »drugih« (narodnosti), tako da je jasno, da so 1. 1890 vse ljudi šteli za Madžare, dasi so bili razen par sami Slovenci. (Na karti v »Ilustr. Slovinci«, ki ni v barvah, je razmerje označeno v bolj majhnem obsegu, »madžarski« (!) Andrejci pa so na karti.) V nekaj tednih se je situacija spremenila, začeli so govoriti o plebiscitu v Prekmurju. Dne

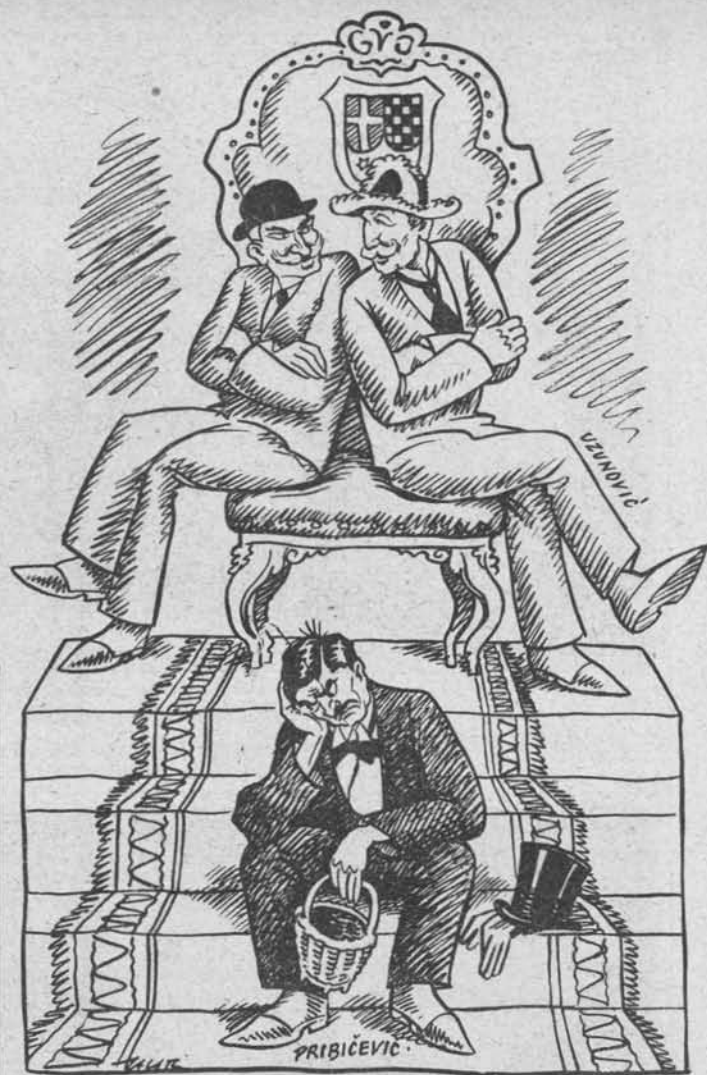

Miklavčič,

golman »Ilirijec«, ki je praznovala pred kratkim svojo petnajstletnico.

Inserati
v „Slovencu“
imajo
najboljši
uspeh!

Iz zadnje vladne krize v Beogradu:

Sv. Pribečević: »Jaz sem pa ena revna stvar, sam Bog ve, kje je preljubi moj par.«

Ljubljansko »Jutro«: »Središče politične situacije tvori SDS.«

29. aprila se je zvedelo, da je komisija šla z mejo čez Muro; kako daleč, ni hotela izdati. Bili smo potem z Ehrlichom, Čokom in Kovačičem ponovno v zvezi s češko delegacijo. Ko sem n. pr. pravil dr. K. Kramažu, naj nas podpira glede Prekmurja, je rekel, naj bi zahtevali, kakor oni, »koridor« med Češkoslovaško in Jugoslavijo preko Prekmurja, tedaj bi nas rad podpiral. Kljub vsem obiskom pri raznih osebah velesil smo 13. maja, preden smo naravnost zvedeli, čitali v pariških jutranjih listih jugoslovanske meje brez Prekmurja in Baranje. Zvedeli pa smo, da je bil ameriški profesor na univerzi »Columbia« v Newyorku Johnson izdelal predlog, da dobimo nekaj Prekmurja, namreč sedanjo državno mejo, in da je predsednik Tardieu tudi predlagal za nas Prekmurje, da pa ta predlog pri »desetorici« ni dobil večine. Ko smo potem v seji naše etnografske sekcije slovenski izvedenci govorili v prilog Prekmurja in Koroške, ki so ji takrat prisodili plebiscit, je rekel srbski univ. prof. Stanoje Stanojevič: »Za Slovence je to vitalno vprašanje, izguba Prekmurja, Koroške, Primorja itd.; za nje bi bilo bolje, da so v Avstriji, tam so bili vsaj vsi skupaj.« Situacija se je začela glede Prekmurja vendarle obračati na bolje. Naše prekmurske knjižice in zemljevid smo nosili in razlagali okoli zlasti pri Angležih, med katerimi se je začel zanimati za Prekmurje Leepers. Toda za spremenitev predloga o Prekmurju bi bilo treba soglasnega sklepa. Zato je bilo treba iskati vseh mogočih zvez. Pri Amerikancih je tačas govoril univ. kolega Johnsonov v Newyorku, prečanski Srb Pupun. S Tardieujem in Amerikancem Lansingom je govoril za nas na mojo prošnjo tudi češki zunanji minister dr. Beneš, vpliven in bistroumen diplomat, ki nam je informiral tudi japonskega glavnega teritorialnega izvedenca, o katerem smo izvedeli, da večerja v isti restavraciji, ko dr. Beneš. Japonci so obljubili, da bodo za jugoslovansko Prekmurje glasovali, če pride še enkrat pred »desetorico«. Velik strah nas je obhajal le radi Italije, ki bi s svojim glasom lahko zopet vse preprečila.

Tako je prišel oni veseli 20. maj, ko so naši odposlanci naredili pred Tardieujevo komisijo dober vtis za reasumpcijo sklepov o Koroški, Prekmurju in Baranji. H koncu maja smo zvedeli, da bomo dobili Baranjo in Prekmurje z Radgono vred.

Zadnje so nam zopet ugrabili Italijani v prilog Avstrijcev, potem ko so ti dobili svoje mirovne pogoje v St. Germainu. V juniju se je odvrčala zlasti že zopetna nevarnost za plebiscit na Štajerskem in se je delalo za plebiscitne pogoje na Koroškem.

V juliju pa smo skušali dobiti še rabske Slovence k Jugoslaviji, 11 vasi in mesto Sv. Gothard (Monošter), v celem 5800 Slovencev, 1000 Madžarov in 1000 Nemcev; 9 vasi je skoro čisto slovenskih, trije kraji so mešani, Sv. Gothard je kot sedež uradov seveda tudi mešan. Zahtevalo se je obenem dovoljenje, da sme naša vojska vkorakati v Prekmurje, da se uvede jugoslovanska uprava. Dne 9. julija je vrhovni svet petih (Conseil des Cinq), v katerem so bili takrat Clemenceau za Francijo, Lansing za Ameriko, Balfour za Anglijo, Crespi za Italijo in Matsui za Japonsko, potrdil sklep komisije, da naj bo Prekmurje jugoslovansko. Glede rabskih Slovencev pa so se Francozi že nagibali k temu, da bi dobili vsaj 9 čisto slovenskih vasi, drugi pa niso hoteli o tem nič slišati. Johnson nam je razlagal, da je razvodnica med Rabo in Muro dobra meja in da za izgubo rabskih Slovencev dobimo nekaj Madžarov okoli Dolnje Lendave. Vrhovni svet pa je 1. avgusta 1919 to zahtevo o rabskih Slovencih odklonil, pač pa dovolil, da je Jugoslavija smela zasesti Prekmurje, kar se je zgodilo 12. avgusta 1919.

V tem zmislu se je predložila mirovna pogodba ogrski delegaciji, ki jo je vodil grof Albert Apponyi. Reklamirali so seve med drugimi rečmi tudi Prekmurje nazaj. Pri tem so sebi v škodo, nam pa v prilog poudarjali, da v Prekmurju ni Slovencev, ampak da so Vendi. Avstrijci so tudi enako argumentirali, da bi dobili levi breg Drave. Trdili so, da tam stanujejo neki Vendi, ki govore na pol nemški, n. pr. plug, skarja, zesely, gvir. Ogrsko spomenico pa sta naredila prekmurska rojaka, »Venda«, Aleksander Mikola, profesor v Budimpešti, in I. Melich, tudi tam. Simpatizirala sta seve z Ogrji, a iz lokalnega patriotizma sta pretiravala in trdila, da ima vendski (prekmurski) narod višjo prosveto in večje slovstvo ko Slovenci, da je vendski (prekmurski) jezik čistejši slovenski kot slovenski, ki da je zelo germaniziran in pod vplivom češkega jezika. (Dalje glej v ostalem »Slovencu«)